

ערכין ו

משה שווערד

1. תוספות מסכת ערכין דף ו עמוד א

תני חדא עובד כוכבים שהתנדב לבדק הבית אין מקבלין ממנו כו' - וא"ת ולישני הא ר' מאיר הא ר' יהודה וי"ל דא"כ קדושה ואינה קדושה מיבעיא ליה דאין מקבלין הימנו לבדק הבית [משמע דקדושה היא] ומשמע דתרוייהו סברי כר' יהודה.

2. ספר יד בנימין

דף ו' בגמ', לא קשיא הא בתחילה הא בסוף.
עי' פירש"י, אצל מדברי
הרמב"ם מצואר שמפרש בתחילה היינו
לכתחילה ובסוף היינו דיעבד וכמו שכבר הבאנו
לעיל ה' ע"ב.

3. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת ערכין דף ו עמוד א

הא בתחלה הא בסוף. הרמב"ם מפרש בתחלה היינו לכתחלה, ובסוף היינו אם לקחו בדיעבד. והנה דין זה שחלוק דין לכתחלה מדין דיעבד כתב הר"מ בהלכות מתנות עניים (ח', ח') לענין הקדש לבדק הבית. אך בהלכות ערכין (א', י"ב) לענין עכו"ם שאמר דמי עלי או דמי פלוני עלי, כתב הר"מ דיגנו, ולא הזכיר כלל דין בדיעבד. והטעם בזה דכאן ל"ש בדיעבד, זכיון דצריך עשרה לשומו הרי תמיד הוי כלכתחלה, משא"כ בשאר הקדשות לבדה"ב דשייך שפיר בדיעבד.

והסברא דבדיעבד מקבלים הימנו, דכשכבר לקחו ממנו ל"ש ריפיון ידים.

4. תוספות מסכת ערכין דף ו עמוד א

כגון אמה כליא עורב - פ' הערוך זה לשונו לפי שבמקדש ראשון היתה קדושתו בכל הקהל והיתה שכינה שרויה בו ולא היו עופות פורחין עליו אבל במקדש שני פחדו מטעמא דאין קדושתו ראשון שמא יפרחו העופות על המקדש וישליכו שם דבר טמא עשו צורה להבריח העופות מגג ההיכל וקראו אותו כליא עורב כלומר זאת מונעת העורבים מלפרוח בגג ההיכל וזו צורה כדרך שעושים עכשיו שומרי זרעים עד כאן לשונו ויש מקשה דאמר במועד קטן (דף ט.) גבי שלמה איבעי ליה לשירי באמת כליא עורב ומשני אמת כליא עורב צורך בנין היא אלמא הוה בבית ראשון וי"ל שהיה שלמה ירא שמא לא תהא עליו קדושה וכשראו שהיה קדוש הסירוהו.

5. תוספות מסכת ערכין דף ו עמוד א

יגוד וישתמש במותר - [1] משמע ע"י שיחתוך הקורה ולא יהנה מאותה חתיכה שכנגד השם דבמקומו מיהא קידש השם ויש ליהרר כשכותבין ס"ת או תפילין וגררו מקום השם שאין לכתוב במקומו.

6. רבינו גרשום מסכת ערכין דף ו עמוד א

[2] יגור. יקוץ [מן הקורה מקום השם וישתמש במותר לצורך ביהכ"נ:]

7. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת ערכין דף ו עמוד א

תוד"ה יגוד. דעת התוס' דכל העובי שכנגד השם קדוש, ואף אם יקלוף לא הותר לכתוב תחתיו, אכן להלכה כתבו הפוסקים דאם קילף יכול לכתוב תחתיו.

וגרסת רבינו גרשום כאן "יגור", היינו דסגי בגרירה, דאין כל העובי קדוש, וכמש"כ הפוסקים הנ"ל. (ועי' קובץ תשובות ח"ג סימן ז' - ח')

8. שפת אמת על ערכין דף ו/א

בגמ' סלע זו לצדקה מותר לשנותה [1] פרש"י שילוננו ויפרע אח"כ. וקשה הטעם כיון דהוא של עניים איך יוכל להלוות מעצמו דכל אשראי ספק ואפשר לא יהי' לו לפרוע. וגם לשון לשנותה לא משמע הכי דהו"ל לומר מותר להוציאה. [2] ויותר נראה לפרש לשנותה למטבעות אחרים אבל נותן מיד חלופי מטבעות. ושוב מצאתי שכ"כ הרמב"ם מותר לשנותה לאחר פ"י סלע אחר. ומהתימא על הכ"מ שלא הרגיש בזה שם בה' מתנות עניים [פ"ח. וכו"כ הרדב"ז שם]. אח"כ ראיתי בב"י ביו"ד מאריך בזה ע"ש בס"ר רנ"ט. אלא דיש לעיין לפי הרמב"ם מה מסיק רבא דבהרי זו יתחייב באחריות להכי מותר לשנותה ואי הפי' שנותן מיד מטבע אחרת למה יהי' חיוב אחריות יותר מבכל הרי זו. וי"ל דמ"מ כיון שכבר נעשה זה הסלע של עניים. וכיון דלקחו לעצמו לתת סלע אחר הוי התשלומין באחריותו עד שבא לידי עניים ולא מיפטר במה שמניח זה הסלע במקום שהי' סלע הראשון. דהראשון שלא נתחייב בו רק אמר הרי זו פטור מאחריות. אבל השני דחיוב תשלומין הוא הוי באחריותו לעולם עד שבא לידי עניים. וצ"ע לדינא:

9. תוספות מסכת ערכין דף ו עמוד א

משבאת ליד גבאי אסור לשנותה - ודוקא יחיד אבל בני העיר רשאין כדמשמע בבבא בתרא (דף ח:) ורשאין בני עיר לעשות תמחוי קופה וקופה תמחוי ולשנותה לכל מה שירצו ודוקא לדבר מצוה ...

10. תוספות מסכת ערכין דף ו עמוד ב

עד שלא באתה ליד גבאי מותר לשנותה - [1] רבינו ברוך פירש מותר לשנותה ממש למצוה אחרת ואם נדר אדם סלע לצדקה לעניים יכול לעשות ממנו מצוה אחרת כל כמה דלא אתאי ליד גבאי אבל לישנא לשנותה לא משמע כן כך מצאתי כתוב בתוספות הר"ר משה מאוירא מכתבת אחיו ופירש לא משמע לשנותה למצוה אחרת דלעיל קאמר מותר לשנותה בין הוא בין אחר היינו ללוותה ותו מדאמר והא רבי ינאי יזיף משמע דלוותה קאמר [2] הילכך נראה לומר דלוותה קאמר אבל לשנותה ודאי אסור כי נמי לא באתה ליד גבאי אבל ללוותה קאמר ומשבאת ליד גבאי אסור ללוותה והא דקאמר פ"ק דב"ב (דף ח:) רשאין בני העיר לעשות קופה תמחוי היינו ברשות בני העיר אבל גבאי עצמו אסור ואומר ר"י דהתם רשאין לשנותה שלא לדבר מצוה רק שיהא צרכי צבור ויש לזהר מללוות מעות צדקה העיר משבאתה ליד גבאי ואפי' ברשות הקהל נמי כיון שאין זה צרכי צבור כן מצאתי כתוב.

11. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת ערכין דף ו עמוד א

עד שלא באתה לידי גבאי מותר לשנותה. לפי הראשונים שמותר לשנותה ממצוה למצוה [וכשיטת רבינו ברוך בתוס' כאן]. נחלקו בפוסקים אם מותר [לשיטה זו] לשנותה גם מעני לעני, דיש מחלקין דדוקא לשנותו ממצוה למצוה מותר, דכיון דכל קופה וקופה קצבתה קבועה א"כ אין הפסד לעניים במה שמשנה מקופה לקופה דעכ"פ לבסוף ידאגו גבאי צדקה להשלים בקופה זו שיעור הצריך להם. משא"כ במעני לעני דנמצא מפסידו. ויש מתירין לשנות גם מעני לעני.

12. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת ערכין דף ו עמוד ב

אבל לדבר מצוה מותר לשנותה. לפי הראשונים שכתבו דאסור לשנות צדקה ממצוה למצוה, תירץ הר"י הלוי הובא ברא"ש פ"ק דב"ב, דבית הכנסת שאני דכל המתנדב לצורך בהכ"נ על דעת הציבור מתנדב, דהרי גם בית הכנסת עצמו יכולין למכרו. (ועי' קובץ תשובות ח"ג סימן כ"ד).

13. דף על הדף ערכין דף ו עמוד ב

בגמ': וטעמא דעכו"ם הוא דפעי אבל ישראל דלא פעי שפיר דמי.

וכן בעירובין (ע"ה ע"ב) סתם עכו"ם אם איתא דאוגיר "מיפעא פעי", ובחולין (קל"ג ע"ב) איתא נמי: סתם עכו"ם "מיפעא פעי".

וביאר המהר"ל (בגור ארלי שמות ב, יד ובנתיבות נתיב השתיקה ע"א) לפי שהשתיקה נובע מהפנימיות ומצניעות, וגוי הוא להיפוך מהפנימיות רק חיצוניות ופרסום בפני אנשים, לכן סתם עכו"ם מיפעא פעי.

"סלע זו לצדקה", האם העניים צריכים קנין

ת"ר סלע זו לצדקה עד שלא באתה ליד גבאי מותר לשנותה משבאתה ליד גבאי אסור לשנותה. הגר"ז (סטנסל) מפרש דין זה, עפ"מ"ש הגר"ח (פכ"ב מהלכות מכירה הי"ו) דדינא "דנפיק זו נדקה" (ר"ה ו.) [דילפינן מיניה דהאומר "הרי עלי נדקה" דחייב לקיים דיבורו מדין נדר, והאומר "הרי זו נדקה" נעשה הממון לממון עניים בדיבורו], זהו דין רק כלפי חלות שם נדקה דחל על החפלא ונתפס עליו "דין ממון עניים", אבל עדיין אין לעניים זכיה ממנוית בגוף הדבר, ולענין זכיה צריך שיעשו קנין כבשאר דיני ממונות, עכת"ד הגר"ח. ולפ"ז י"ל דהאומר "סלע זו לצדקה" הרי עד שלא באתה ליד גזבר חכן נתפס על זה "דין ממון עניים" וחלות שם נדקה, אך הא מיהת דעדיין לא נעשה ממון עניים כיון שעדיין לא הגיע לידם ולא קנו זה הממון בקנין, ולכן הוא דמוטר לשנותה, אבל משבאתה ליד גזבר כבר נעשה הסלע לממון עניים בקנינו, וחשיב ממונס צדיני ממונות דעלמא, ולכן אי אפשר לשנותה.

ולכאורה, לדברי הגר"ח דמתפיס לצדקה אכתי אינה ממון עניים אלא רק חל על המעות חלות שם נדקה, ל"ב מה שייך הלשון "לוה ופורע" במעות נדקה, הא אכתי אינו של עניים. ותיקן הגר"ז, דכמו כן מלינו במענית הלשון "לוה ופורע",

והכוונה רק דמשלים אח"כ מעניתו, הכי נמי כאן הכוונה "לוה ופורע", דנוטל מה שהפריש לצדקה ומחזיר אחר תחפיו, ואינו חורט הלואה ממנו.

15. תוספות מסכת ערכין דף ו עמוד ב

אילימא לדבר הרשות מאי איריא עובד כוכבים אפילו ישראל נמי - הכי נמי מצי למימר מאי איריא לא נשתקע שם בעליה אפי' נשתקע נמי.

16. דף על הדף ערכין דף ו עמוד ב

במשנה: הגוסס והיוצא ליהרג לא נידר ולא נערך.

כתב הגאון הסטייפלר זצ"ל בספרו ברכת פריץ (סו"פ בחוקותי): כל חרם אשר יחרם "מן האדם לא יפדה, מות יומת", בגימטריא "הגוסס והיוצא ליהרג לא נידר ולא נערך" (1172).

17. הערות הגר"ש אלישיב מסכת ערכין דף ו עמוד ב

בשלמא גוסס לא נערך דלאו בר העמדה והערכה הוא. וכן לעיל ד'. וכבר ביארנו שם דהרמב"ם כתב משום דהרי הוא כמת, ומשום דהרמב"ם לשיטתו שכתב דבשחט בה שנים או רוב שנים הרי היא בת העמדה והערכה "עד שתמות", וכמו"כ בגוסס. לכך למד הרמב"ם דהטעם בגוסס משום דנלמד מיוצא ליהרג שהחשיבתו התורה כמת לענין ערכין, וה"ה בגוסס. ולעיל הארכנו בזה.

18. תוספות מסכת ערכין דף ו עמוד ב

מנין ליוצא ליהרג ואמר ערכי עלי שלא אמר כלום - ומשום דליתא בדמים ליכא למעוטי דהא איתרבו לעיל (דף ב.) מנוול ומוכה שחין.

19. תוספות מסכת ערכין דף ו עמוד ב

כי פליגי באם הזיק - ובאם הקדיש לא פליגי שמיד שהקדיש חל הקדש ולא דמיא למלוה אבל יש להקשות אמאי לא פליגי באם נדר והעריך וי"ל דנקט הזיק משום דקתני חיוב בתשלומין (משום) [אהזיק] משמע דאהזיק לחודה פליגי ובנודר ומעריך שמא יחול מיד אבל גובה מן הירושין נודר ומעריך איצטריך דס"ד הואיל ואינו נידר ונערך נודר ומעריך נמי אינו קמ"ל דנודר ומעריך ומקדיש כשאר בני אדם.

20. ספר עבודה ברורה

תוס' ד"ה כי. שמיד שהקדיש חל הקדש. פי', דביוצא ליהרג שהקדיש לא פליגי, דודאי הירושים חייבים לתת להקדש את החפץ שהקדיש, כיון שמיד כשהקדיש חל ההקדש על החפץ, והרי הוא של הקדש כבר, משא"כ תשלומי נזקין שלא חל כלום על איזה חפץ מסוים אלא רק רמי חיוב אנברא לשלם ממונו, ובוה פליגי. ועל זה הקשו התוס' דהיכא דנדר דמים או העריך להקדש, הרי לא חל הנדר או ההקדש על איזה חפץ מסוים, אלא רמי חיוב אנברא לשלם נדרו וערכו, וא"כ מדוע לא נחלקו גם בזה אם הירושים מחויבים לשלם.

21. רבי עקיבא איגר מסכת ערכין דף ו עמוד ב

תוד"ה כי פליגי כו' ובנודר ומעריך שמא יחול מיד, לא זכיתי להבין דברי התוספות אלו דהא פשיטא דנודר ומעריך הוי רק בע"ח כמו מזיק ואם מת למ"ד מע"פ אינו גובה מירושים אין גובין הערך מן הירושים אא"כ עמד בדין כמבואר להדיא לקמן דף כ' וצלע"ג.

22. ספר עבודה ברורה

ונצור גדול (על המשניות) מתוך, דתוס' איירי בגוונא שהעריך והפריש מעות לערכו ואח"כ מת, ועל זה כתבו ד"שמא" יחול מיד, עכ"ד. וז"ע מה מהני שהוא מפריש המעות, הא צהדיא אמריין בחולין (דף קלט:): דהמעות חולין עד שיצואו ליד גובה, וכבר העיר צוה צשו"ת מהרי"ל דיסקין (כתבים סי' נ"ח, והוצא בקובץ מפרשים עמ' שכ"ו), וז"ל: אף דקי"ל שחייב באחריות, ע"י שיליה חולין (דף קלט:), אכתי הדמים נתפסין בערכין, עכ"ל. ודבריו ז"ע, דצהדיא איתא בחולין דהמעות חולין עד שיצואו ליד גובה, ולא רק לענין אחריות בלבד אמר שס, וז"ע.

ובעולת שלמה מתוך על עיקר הקושיא, דצנוסס ויוצא ליהרג שגדה, על כרחך כוונתו לשעבד נכסיו, והוה כמפרש, לכו"ע שעבדא לאורייתא, ע"ש.

בא"ד. ובנודר ומעריך שמא יחול מיד. הקשה בתוס' רע"א (כאן), הלא נודר ומעריך הוי טוב בלבד ואינו חל מיד, ולמ"ד מלוה על פה אינו גובה מן הירושין אין גובים גם את הערך מן הירושים אלא אם עמד בדין (כמבואר לקמן דף כ.). ונשאר צ"ע. ומתוך החת"ס, דכוונת התוס' דחל מיד אצל אינו גובה מן הירושין רק מנזה על היתומים לפרוע, אצל אין מנזה לפרוע זקני אביהם אי מלוה על פה אינו גובה מן הירושים.

עוד תירך, דהכא איירי בצנוסס, ודברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמי' ולהכי חל מיד, אצל התם ליכא אלא אמירה לגבוה לחוד, יעו"ש.

וכן כתב בטל תורה, דהכא צשכיב מרע מיירי. והוסקי, דמה שכתבו התוס' "שמא", טעות היא, והיה כתוב "ש"מ" דהיינו "שכיב מרע", דצמערין שכיב מרע חל מיד, והמדפסיס טעו וכתבו "שמא".

שטר הלואה, האם הוא שטר ראיה או שטר קנין
 רבא אמר וכו' במלוה כתובה בתורה קמיפלגי. פי', במלוה על
 פה בודאי אינו גובה מן היורשין, דשעבוד חוב סתם לאו
 דאורייתא, אך נחלקו בחיוב שהתורה חייבה אותו, כגון לשלם
 מה שהזיק, אם נכסיו משועבדים או לא.

והנה יש לחקור צדן מלוה בשטר שגובה ממשועבדים, אם
 השטר הוא שטר ראיה או שטר קנין. וזרשימות שיעורים (צ"ק
 עמוד ק"כ) כתב דנראה דתליא במחלוקת האמוראים אם שעבודא
 דאורייתא או לאו דאורייתא. למ"ד שעבודא דאורייתא החוב
 עלמנו משעבד, אלא שרבנן תקנו שיהיה שטר לראיה, וכשלא
 נכתב שטר הסקיטו השעבד. ואילו למ"ד שעבודא לאו דאורייתא
 אין החוב לצדו משעבד אלא ציחד עם שטר, ומסתבר שהשטר
 חל מדין שטר קנין. ולפ"ז איכא נפ"מ לזקוק ומלוה הכתובה
 בתורה, דאם שעבודא דאורייתא ושטר מלוה הוא מדין שטר
 ראיה והחוב לצדו משעבד, שפיר י"ל שמלוה הכתובה בתורה

ככתובה בשטר דמיא, כלומר שהשעבדים חלים משום החוב
 הכתוב בתורה וחכמים ויתרו על השטר ראיה. אבל אם שעבודא
 לאו דאורייתא ובמלוה בשטר השטר הוא שטר קנין, איכא ליכא
 שעבדים במלוה הכתובה בתורה שכן חסר שטר קנין, יעו"ש.
 ונ"צ דא"כ מה המעליותא של מלוה הכתובה בתורה אי נקטינן
 דשעבודא לאו דאורייתא.

24. ספר קצות החושן סימן שנה ס"ק ב

וכן כתב בדרישה דהר"ר ישעיה אינו חולק אלא במחירת אבל בשבת מודה דפטור כיון דעדיין עומד בחיוב מיתה ע"ש. ואינו
 נראה דודאי מי שחילל שבת ואח"כ שיבר כלים לכ"ע חייב אע"ג דעדיין עומד בחיוב מיתה כיון דחיוב מיתה שנתחייב
 כבר עברה. ומשנה שלימה פ"ק דערכין (ו, ב) היוצא ליהרג והזיק חייב לשלם. הרי דחיוב מיתה אינו פטור אלא בשעת
 מעשה ולא אח"כ. אלא טעמא דהר"ר ישעיה דס"ל כשנת הרמב"ן דמדינא לא קני כשהוא בעין ומש"ה חייב על שעת שבירה והזיק וא"כ ה"ה בשבת
 חייב, דהא הרמב"ן בשבת נמי מחייב דהא כתב לפרש הך דשדינהו בנהרא והוא לענין שבת באופן שיבואו כאחד וז"ב. ובסמ"ע (סק"ה) כתב טעמיהו
 דה"ל בכל ענין פטור דמיד (שיצ') [שהוציא] הכיס חייב במיתה ולא פקע מיניה האיסור ותו לא חל עליה חיוב ממון כיון דהוא חייב מיתה דקים ליה בדרכה
 מיניה עכ"ל. ולדבריו אם שיבר כלים אחרים נמי פטור. ולענ"ד אינו נראה כמ"ש ממשנה דיוצא ליהרג והזיק חייב אלא טעמא דפטרי משום דכבר קנה
 אותו מדינא אפ"ל בעינא וכמ"ש בעה"מ:

1. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת ערכין דף ו עמוד ב

המעריך והמתחייב דמים של יוצא ליהרג בב"ד ושוב הוזמו עדין

מנין היוצא ליהרג וכו'. הנה אם יצא ליהרג ואמר אחד ערכו עלי ואח"כ הוזמו עדין, הדעת נוטה דחייב, דהרי הוברר הדבר שהיה
 לו ערך. [ורק אם ידע המעריך שהוא יוצא ליהרג בזה יש לפטרו דהוי הקדש בטעות כיון שהוא היה סבור שאין לו ערך].

ולענין "דמים" מסתבר דאף אם הוזם אח"כ אינו נותן דמיו, דכאן ל"ש לומר דהוברר למפרע, דכיון דדמים נישומים כפי מה ששוה
 לימכר בשוק, א"כ תלוי במה שהיה שווה בפועל בשעת הנדר. וסתימת לשון הר"מ משמע שדין אחד לדמים וערכין, אך באמת יש
 חילוק בין דמים לערכין וכו"ל.

הגוסס. הרא"ש בקידושין (פ"ד סימן ט"ז) הביא פלוגתא הראשונים בגוסס, לדעת הר"ח ורש"י ורבינו יואל כיון דרוב גוססים למיתה וכמת הוא חשיב, אינו יכול להקנות ולגרש אשתו וליתן מתנה, והא דגוסס נודר ומעריך ומקדיש, היינו משום חומרא דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט (קידושין כח:). והא דאיתא במס' שמחות (פ"א ה"א) דגוסס הרי הוא כחי, היינו לדברים דממילא כמו לפטור מיבוס, אבל לענין מידי דטעון מעשה כנתינת גט וכדומה הוי כמת. ואילו דעת הרשב"ם ור"י דגוסס הרי הוא כחי וגיטו גט ומתנתו מתנה, ולכן איתא הכא דגוסס נודר ומעריך ומקדיש. והקשה על דברי הר"ח ורש"י ורבינו יואל, דהא דנודר ומעריך ומקדיש הוא משום דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט, הא אינהו גופייהו ס"ל דמסירת גוסס להדיוט אינה כלום, וא"כ אף אם אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט אין צוה כלום, ע"ש.

**יוצא ליהרג דאינו נערך,
בדיני ישראל או בדיני גוי**

והיוצא ליהרג. רש"י בסוף העמוד (ד"ה פטורין) כתב דהיוצא ליהרג מיירי דיוצא ליהרג בדיני ישראל, והרמב"ם (פ"א ה"ג) כתב "וכן מי שנגמר דינו צ"ד של ישראל להרגו על עבירה שעבר" וכו'. ודקדק הכסף משנה דהרמב"ם סובר דדין יואל ליהרג דאיתא במתניתין, הוא רק כמי שנגמר דינו צ"ד של ישראל, אבל אם נגמר דינו צ"ד של גוים לא חשיב מת, כדאמרינן בפרק כל הגט (גיטין כח:), אהא דתנן היוצא ליהרג נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתיים, איכא דאמרי אמר רב יוסף לא שנו אלא צ"ד של עכו"ם וכו'. ופירש רש"י: לא שנו דנותנין עליו חומרי חיים אלא בדיני עכו"ם דשקלי שוחדא, עכ"ל. וכן כתב הרדב"ז שם.

וכתב המשנה למלך, דמדהציא הכסף משנה להביא דגיטין, מצואר דנקט דהטעם דמי שנגמר דינו חשוב כמת, הוא משום המציאות דכיון שנגמר דינו למיתה ודאי שמת כבר. והוה החילוק, דצ"ד של ישראל אם נגמר דינו ודאי יהרגוהו, אבל צ"ד של עכו"ם אף שנגמר דינו, יתכן שלא יהרגוהו כיון שמקבלין שוחד כדאיתא התם בגיטין, ולכן אינו נחשב כמת.

אלא שכח שלענין ערכין לא דק הכס"מ, כי לא נריך להמתין עד שיצא להרג - כדי שיהיה חשוב כמת לענין ערכין, אלא מיד שנגמר דינו חשוב כמת, משום דהגמר דין עצמו עושה אותו למת, והוה רק צ"ד של ישראל, אבל צ"ד של עכו"ם כיון דעדיהם פסולים דינם בטל, ואין לגמר דינם כח להחשיב את הידון למת, ולכן דקדק הרמב"ם לכתוב שנגמר דינו צ"ד של ישראל. ולפי דבריו יצא לחדש דאם נגמר דינו צ"ד של ישראל ואח"כ צרח ואי אפשר להרגו, וא"כ במציאות הוא חי, מ"מ כיון דנגמר דינו למיתה אינו נערך, ולא תליא כלל במציאות הדברים שלא יהרגוהו כיון שצרח, דעכ"פ הגמר דין הוא הגורם שאין לו משפט נערך. ולדעת הכסף משנה באופן זה יהיה נערך כיון דבמציאות הוא חי.

וביאר דברי המשנה למלך הוא, דמצואר בסקנהדרין (דף ע"א). דמי שנגמר דינו למיתה הוה גברא קטילא, והגרי"ז (על הרמב"ם פ"א מהלכות רוצח ה"ג, וכן בחדושי צוויין) מפרש, דיסוד דין גברא קטילא אין זה מוצד המציאות שהוא גברא ההולך למות, אלא דהוה משום הגמר דין, דהגמר דין משוי חלות דין צופו דהוה גברא קטילא. ולכן דוקא צ"ד ישראל שיש לגמר דינם חוקף, חשיב כמת לאחר גמר דינו, משא"כ צ"ד של עכו"ם שגמר דינם אינו כלום, ממילא לא הוי גברא קטילא ונחשב כחי, ולכן יש לו ערך.